

Examination of Factors Affecting to Secondary Traumatic Stress, Cynicism and Burnout in Healthcare Professionals

Sağlık Çalışanlarında İkincil Travmatik Stres, Sinizm ve Tükenmişliğe Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi

Levent B. Kıdak^{*1}, Günseli Yıldırım², İrfan Yurdabakan³

ABSTRACT

Introduction: Healthcare professionals who serve people experiencing trauma face threats such as secondary traumatic stress, cynicism and occupational burnout syndrome. The aim of this study is to examine the factors affecting to secondary traumatic stress, organizational cynicism and occupational burnout syndrome in healthcare professionals who serve people experiencing trauma. **Method:** This study, which examines the factors affecting to the secondary stress, cynicism and occupational burnout syndrome of healthcare professionals, is in the descriptive scanning model that is one of the general scanning methods. The secondary traumatic stress scale, organizational cynicism scale, Maslach burnout inventory, and socio-demographic information form have been used in the study. **Findings:** This study has shown that women healthcare professionals were more affected by secondary traumatic stress than men. It has been also determined that women experienced more cognitive cynicism and emotional exhaustion than men. **Conclusion:** The result of this study indicates that women healthcare professionals are more affected by secondary traumatic stress and cognitive cynicism. Similarly, in terms of emotional exhaustion, women healthcare professionals are more exhausted than men. Healthcare professionals who love their profession are less affected by secondary traumatic stress; they experience less cognitive, affective, and behavioral cynicism. This group is also less affected by emotional exhaustion and depersonalization.

Key words: Secondary traumatic stress, burnout, cynicism, healthcare professionals

ÖZET

Giriş: Travma yaşayan kişilere hizmet veren sağlık çalışanları, ikincil travmatik stres, sinizm ve mesleki tükenmişlik sendromu gibi tehditlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çalışma ile travma mağdurlarına hizmet veren sağlık çalışanlarında, ikincil travmatik stres, örgütsel sinizm ve mesleki tükenmişlik sendromuna etki eden faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Sağlık çalışanlarının ikincil travmatik stres, sinizm ve mesleki tükenmişlik etki eden faktörlerin incelendiği bu çalışma, genel tarama yöntemlerinden betimsel tarama modelindedir. Çalışmada İkincil Travmatik Stres Ölçeği, Örgütsel Sinizm Ölçeği, Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Sosyo-Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışma sonucunda, kadın sağlık çalışanların, erkeklerden daha çok ikincil travmatik stresten etkilendiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadınların bilişsel sinizmi ve duygusal tükenmeyi erkeklerden daha çok yaşadığı belirlenmiştir. Mesleği sevmeye ve maddi sorun yaşama değişkenlerinin, ikincil travmatik stres, sinizm ve tükenmişlik sendromunu bazı boyutlarda etkilediği görülmüştür. **Sonuç:** Araştırma sonucunda, kadın sağlık çalışanlarının ikincil travmatik stresten ve bilişsel sinizmden daha fazla etkilenmektedirler. Benzer biçimde duygusal tükenme açısından, kadın sağlık çalışanları, erkeklerden daha fazla tükenme yaşamaktadırlar. Mesleklerini seven sağlık çalışanları ikincil travmatik stresten daha az etkilenmekte; bilişsel, duygusal ve davranışsal sinizmi daha az yaşamaktadırlar. Bu grup aynı zamanda duygusal tükenme ve duyarsızlaşmadan daha az etkilenmektedir.

Anahtar kelimeler: İkincil travmatik stres, tükenmişlik, sinizm, sağlık çalışanları

Received / Geliş tarihi: 19.07.2018, Accepted / Kabul tarihi: 06.03.2019

¹ Prof. Dr., MD, PhD., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, İzmir

¹ Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, İzmir

¹ Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitimde Ölçme Değerlendirme ABD, İzmir.

Yazışma adresi/Correspondence address: Prof. Dr. Levent B. KIDAK, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İİBF Sağlık Yönetimi Bölümü, İzmir

E-mail: leventkidak@gmail.com

Kıdak LB, Yıldırım G, Yurdabakan İ. Sağlık Çalışanlarında İkincil Travmatik Stres, Sinizm ve Tükenmişliğe Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. TJFMPC, 2019;13(2): 196-202.

DOI: [10.21763/tjfm.446111](https://doi.org/10.21763/tjfm.446111)

GİRİŞ

Travma yaşayan kişilere hizmet sunan sağlık çalışanları, ikincil travmatik stres, sinizm ve mesleki tükenmişlik sendromu gibi tehditlerle karşı karşıya olma riski taşırlar. ¹ Travmatik yaşantılar, gerçek bir ölüm veya yaşamı yitirme tehdidinin olduğu, ağır yaralanma ya da fiziksel sağlığa yönelik bir tehdit oluşturan ve bireyin kendinin yaşadığı ya da şahit olduğu olaylardır. ² İşleri gereği travma mağdurlarıyla sıkça ilişki kuran çalışanlar, karşılaştıkları travmatik yaşam olaylarından dolayı olarak etkilenebilmektedirler. ³ Bu kişilerin yaşadığı dolaylı stres durumu, ikincil travmatik stres olarak adlandırılmaktadır. İkincil travmatik stres, doğrudan travmatik olay yaşayan kişi ya da kişilerle profesyonel bir ilişki içinde olarak, travmaya dolaylı maruz kalma olarak tanımlanmaktadır. ⁴ Bu sorun, çalışanların kişisel hayatları ve sosyal ilişkileri kadar, mesleki işlevselliklerini de olumsuz yönde etkileyebilir; nesnelliklerini ve karar verme yetilerini zayıflatabilmektedir. ^{5, 6, 7}

Sağlık çalışanlarını tehdit eden bir diğer unsur da örgütsel sinizm kavramıdır. Brandes'e ⁸ göre, sinizm, bireyin çalıştığı kuruma yönelik geliştirdiği, biliş duyuş ve davranış boyutlarını içeren olumsuz bir tutumdur. Bu tutum, çalışılan kurumda dürüst ve adil davranılmadığı, ayrımlar yapıldığına dair çalışanın kendi inancıdır. ⁹ Travmaya uğrayanlara hizmet veren sağlık çalışanlarını tehdit edebilen bir diğer kavram da tükenmişlik sendromudur. İlk kez Freudenberg ¹⁰ tarafından ortaya atılan tükenmişlik kavramı, genelde meslek stresinin bir türü ya da bir sendrom olarak ele alınmıştır, Maslach ve Jackson ¹¹ tükenmişliği duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı algısı olarak tanımlamışlardır.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, travma yaşayan kişilere hizmet veren sağlık çalışanlarında, ikincil travmatik stres, sinizm ve tükenmişlik sendromuna etki eden faktörlerin incelenmesidir. Bu nedenle şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. İkincil travmatik stres, cinsiyet, mesleği sevme ve maddi kaygılar yaşama değişkenlerinden nasıl etkilenmektedir?
2. Örgütsel sinizm faktörü, cinsiyet, mesleği sevme ve maddi kaygılar yaşama ile nasıl etkilenme göstermektedir?
3. Mesleki tükenmişlik, cinsiyet, mesleği sevme ve maddi kaygılar yaşama ile nasıl etkilenmektedir?

YÖNTEM

Sağlık çalışanlarının, ikincil travmatik stres, sinizm ve tükenmişlik sendromuna etki eden faktörlerin

incelendiği bu çalışma, genel tarama yöntemlerinden betimsel tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaç edinen araştırmalar için uygun bir modeldir. ¹²

Evren ve Örneklem

Çalışma, İzmir'de Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görev yapan, acil, psikiyatri, yoğun bakım servislerinde görev yapan sağlık çalışanları ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya hastanenin psikiyatri, yoğun bakım ve acil servislerinde hizmet sunan 334 sağlık çalışanı katılmıştır. Örneklem seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. ¹²

Veri Toplama Araçları

Çalışmada İkincil Travmatik Stres Ölçeği, Örgütsel Sinizm Ölçeği, Maslach Tükenmişlik Envanteri ve katılanların sosyo-demografik bilgilerini edinmek için, araştırmacılar tarafından geliştirilen bir anket kullanılmıştır.

İkincil Travmatik Stres Ölçeği

Bu çalışmada, Bride ¹³ tarafından oluşturulan ve Yıldırım, Kıdak ve Yurdabakan ¹⁴ tarafından uyarlama çalışması yapılan İkincil travmatik stres ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin, üç alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar, duygusal ihlal, kaçınma ve uyarılmışlıktır. Ölçeğin güvenilirlik katsayıları, toplam ölçek için $\alpha=0,91$ bulunmuştur. Duygusal ihlal, travmaya uğrayanların yaşadıklarının onunla yakın olan bireylerin duygularını istem dışı etkilemesidir. Uyarılmışlık, bireyin uykuya dalmada ya da uykuyu sürdürmede güçlük çekmesini, basit bir sese aşırı irkilme tepkisi göstermesini, içinde bulunduğu duruma uygun olmayan öfke patlamaları yaşamasını ifade eder. Kaçınma, yıkıcı yaşantısı olan bireyi ya da olayı çağrıştıran durumlarda kalp çarpıntısının artması, rahatsız edici rüyalar görme ve bireyi ya da olayı hatırlatan kişi, yer veya durumlardan uzaklaşmayı ifade etmektedir.

Örgütsel Sinizm Ölçeği (ÖSÖ)

Örgütsel Sinizm Ölçeği, Dean, Brandes ve Dharwadkar ¹⁵ tarafından geliştirilmiştir. Karacaoğlu ve İnce ¹⁶ tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında, örgütsel sinizm ölçeğinin güvenilirliği Cronbach alfa katsayısı ölçeğin tümü için 0,91dir. Ölçeğin, üç alt boyutu bulunmaktadır. Bilişsel boyut, çalışanın çalışılan kurumun dürüstlükten yoksun olduğuna ilişkin inancıdır. Duyuşsal boyut, çalışılan kuruma karşı olumsuz tutumları ve tepkilerinden oluşur. Davranışsal boyut, kuruma karşı olumsuz ve genellikle aşağılayıcı davranışlar gösterme eğilimi olarak tanımlanır.

Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE)

Maslach tükenmişlik envanteri, Maslach ve Jackson¹¹ tarafından geliştirilmiştir. Tükenmişlik envanterinden, duygusal tükenme (DT), duyarsızlaşma (D), kişisel başarı (KB) olmak üzere üç alt ölçüm elde edilmektedir. Duygusal tükenme, duygusal yönden yoğun bir çalışma temposu içinde bulunan bireyin zorlamalar sonucu ortaya çıkan bir tükenme durumudur. Duyarsızlaşma, çalışanın hizmet sunduğu kişilere karşı takındığı negatif, ilgisiz tutum ve duyguları tanımlamaktadır. Kişisel başarı, çalışanın iş yerindeki sorunların üstesinden başarı ile gelmesi ve kendini yeterli bulması olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada, araştırmacı Girgin Yıldırım¹⁷ tarafından uyarlaması yapılan ölçek kullanılmıştır. Girgin Yıldırım, güvenilirlik

katsayısını duygusal tükenmişlik için 0,87, kişisel başarı için 0,74, duyarsızlaşma için 0,63 olarak belirlemiştir.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Bu formda, katılımcıların cinsiyeti, yaşı ve mesleklerine bakışları gibi özelliklerini inceleyen sorular bulunmaktadır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın bağımlı değişkenleri ikincil travmatik stres, sinizm ve tükenmişlik ile bağımsız değişkenler (Cinsiyet, mesleği sevme ve maddi kaygılar yaşama) arasındaki etkileşimler analiz edilmiştir.

Tablo 1. İkincil travmatik stres, sinizm ve tükenmişlik alt boyutlarının cinsiyete göre karşılaştırılması

Ölçekler	Ölçek Boyutları	Cinsiyet	Ort	Ss	t	Önem düzeyi
İkincil Travmatik Stres	Duygusal İhlal	Kadın	17,7	5,3	2,7	,00**
		Erkek	16,1	5,5		
	Kaçınma	Kadın	13,3	5,1	3,3	,00**
		Erkek	11,5	4,5		
Uyarılmışlık	Kadın	9,5	3,0	2,9	,00**	
	Erkek	8,4	3,8			
Sinizm	Bilişsel Sinizm	Kadın	12,8	4,9	2,3	,01*
		Erkek	11,5	5,4		
	Duyuşsal Sinizm	Kadın	12,3	4,2	1,2	,2
		Erkek	11,6	5,1		
Davranışsal Sinizm	Kadın	11,7	4,1	1,8	,1	
	Erkek	10,8	4,4			
Tükenmişlik	Duygusal Tükenme	Kadın	27,4	7,8	3,9	,00**
		Erkek	23,8	8,8		
	Duyarsızlaşma	Kadın	12,3	4,2	1,0	,2
		Erkek	11,8	4,7		
Kişisel Başarı Algısı	Kadın	27,8	5,3	1,1	,2	
	Erkek	27,0	7,5			

Kadın: 197, Erkek: 137 * $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 1’de cinsiyete göre, ikincil travmatik stres, örgütsel sinizm ve mesleki tükenmişlik arasındaki farklılıklar test edilmiştir. Kadın sağlık çalışanların, ikinci travmatik stres ölçeğinden aldıkları puanlar, erkek çalışanlardan yüksek çıkmıştır. Örgütsel sinizmin alt ölçümleri incelendiğinde, kadınların bilişsel boyutta daha fazla sinizm yaşadıkları görülmektedir. Tükenmişlik alt ölçümlerinden duygusal tükenme ölçümünde de kadın çalışanların daha fazla sorun yaşadığı dikkati çekmiştir.

Mesleği sevme durumuna göre, ikincil travmatik stres ölçeğinin tüm alt ölçümleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Duygusal ihlal, kaçınma ve uyarılmışlık alt ölçümleri açısından mesleğini sevmeyenlerin daha çok etkilendiği görülmektedir. Örgütsel sinizm ölçeğinin alt ölçümlerinin tümü ile mesleği sevme değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Tükenmişlik alt boyutları ile mesleği sevme arasındaki etkileşimler incelendiğinde, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında mesleğini sevmeyenlerin daha çok etkilendiği görülmektedir.

Tablo 2. İkincil travmatik stres, sinizm ve tükenmişlik alt boyutlarının mesleği sevme durumuna göre karşılaştırılması

Ölçekler	Ölçek Boyutları	İşi sevme	Ort	Ss	t	Önem düzeyi
İkincil Travmatik Stres	<i>Duygusal İhlal</i>	Evet	16,0	5,0	-6,8	,00**
		Hayır	20,5	5,4		
	<i>Kaçınma</i>	Evet	11,9	5,0	-4,4	,00**
		Hayır	14,7	4,2		
	<i>Uyarılmışlık</i>	Evet	8,8	3,2	-2,4	,01*
Hayır		9,8	3,9			
Sinizm	<i>Bilişsel Sinizm</i>	Evet	11,1	4,7	-8,0	,00**
		Hayır	16,1	4,7		
	<i>Duyuşsal Sinizm</i>	Evet	11,4	4,7	-4,5	,00**
		Hayır	14,0	3,4		
	<i>Davranışsal Sinizm</i>	Evet	10,6	4,2	-5,5	,00**
Hayır		13,6	3,4			
Tükenmişlik	<i>Duygusal Tükenme</i>	Evet	24,0	7,9	-8,1	,00**
		Hayır	32,1	7,0		
	<i>Duyarsızlaşma</i>	Evet	11,2	4,1	-6,8	,00**
		Hayır	14,9	4,0		
	<i>Kişisel Başarı Algısı</i>	Evet	27,6	6,5	,8	,4
Hayır		26,9	5,5			

Evet: 255 Hayır: 79 * $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3. İkincil travmatik stres, sinizm ve tükenmişlik alt boyutlarının maddi sorun yaşama durumuna göre karşılaştırılması

Ölçekler	Ölçek Boyutları	Maddi sorun yaşama	Ort	Ss	t	Önem düzeyi
İkincil Travmatik Stres	<i>Duygusal İhlal</i>	Evet	17,6	5,6	2,7	,00**
		Hayır	15,7	4,8		
	<i>Kaçınma</i>	Evet	13,1	5,3	3,0	,00**
		Hayır	11,2	3,4		
	<i>Uyarılmışlık</i>	Evet	9,2	3,5	1,6	,1
Hayır		8,5	3,2			
Sinizm	<i>Bilişsel Sinizm</i>	Evet	12,8	5,2	2,9	,00**
		Hayır	10,9	4,9		
	<i>Duyuşsal Sinizm</i>	Evet	12,4	4,7	2,8	,00**
		Hayır	10,8	4,1		
	<i>Davranışsal Sinizm</i>	Evet	11,6	4,5	1,6	,1
Hayır		10,7	3,5			
Tükenmişlik	<i>Duygusal Tükenme</i>	Evet	26,4	8,4	1,8	,07
		Hayır	24,5	8,3		
	<i>Duyarsızlaşma</i>	Evet	12,2	4,5	1,0	,30
		Hayır	11,7	4,0		
	<i>Kişisel Başarı Algısı</i>	Evet	27,4	6,5	0,1	,99
Hayır		27,4	5,8			

Evet: 240, Hayır: 94 * $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3'teki analiz sonuçlarına göre, ikincil travmatik stres alt ölçümlerinden duygusal ihlal ve kaçınmada maddi sorun yaşadıklarını belirtenlerin

daha yüksek puanlar aldığı gözlenmiştir. Benzer biçimde, örgütsel sinizm alt ölçümlerinden bilişsel ve duyuşsal sinizm yaşayanların maddi sorun yaşayanlar olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, sağlık alanında hizmet sunanların ikincil travmatik stres, örgütsel sinizm ve mesleki tükenmişlik düzeyleri bazı değişkenlere göre karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Cinsiyete göre, kadın sağlık çalışanların, ikinci travmatik stres ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde, erkek çalışanlardan daha fazla ikincil travmatik strese maruz kaldıkları gözlenmiştir. Baum'un¹⁸ yaptığı çalışmada, ikincil travmatik stresten kadınların daha fazla etkilendiği ortaya konulmuştur. Haksal¹⁹ ve Yeşil²⁰ tarafından acil servis ve poliklinik çalışanları ile yapılan iki araştırmada da, kadın katılımcıların travmatik stres belirtilerinin, erkek katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmada da, kadın çalışanların ikincil travmatik stresin tüm ölçümlerinde (Duygusal ihlal, kaçınma ve uyarılmışlık) erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Bu durumun nedeni, kadınların hassasiyetleri nedeniyle travmatik olaylardan daha fazla etkilenmeleri olarak düşünülmektedir.

Benzer biçimde, kadın çalışanların örgütsel sinizm alt ölçümlerinden bilişsel sinizmde, erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Görmen²¹ tarafından 5 farklı örgütte görev yapan sağlık çalışanları üzerinde yapılan araştırmaya göre, kadın çalışanların sinizm düzeyi ortalamaları, erkek çalışanlara göre daha yüksek seviyede bulunmuştur. Tükenmişlik alt ölçümlerinden duygusal tükenmede de kadın sağlık çalışanlarının erkeklerden daha fazla tükenme yaşadıkları görülmüştür. Cinsiyete göre tükenmişlik incelendiğinde farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda, bu araştırma sonuçlarına paralel bulgular elde edilmiştir.^{22,23}

Mesleği sevme değişkeninin ikincil travmatik stresi nasıl etkilediği araştırıldığında, ölçeğin duygusal ihlal, kaçınma ve uyarılmışlık boyutlarının tümünde mesleğini sevmeyenlerin daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuç, zor bir alanda çalışan sağlık çalışanlarının mesleğini sevmeyen yapmasının, ikincil travmatik stresi olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Çalışma sonuçlarına göre, mesleği sevmeme faktörü, sinizmin tüm boyutlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bilişsel boyutta, sevmeyen işi yapanların, çalıştıkları kurumun adaletli davrandığına inanmadıkları bilinmektedir. Duyuşsal boyutta ise, kuruma yönelik olumsuz duygu ve tutumlar hissedilir. Davranışsal boyutta ise bireyler, kurumlarına karşı negatif ve genellikle aşağılayıcı davranışlar gösterme eğilimindedir. Mesleğini

sevmeyen kişi, bu memnuniyetsizliğini kurumuna yönlendirmekte ve adaletli bir çalışma ortamı olmadığına inanmaktadır. Mesleğini sevmeyenler, aynı zamanda kurumlarına karşı olumsuz tavırlar sergilemektedirler.

Mesleğini sevme faktörü, tükenmişlik alt ölçümlerinden duygusal tükenme ve duyarsızlaşmayı da olumsuz yönde etkilemektedir. Mesleğini sevmeyenler, mesleklerinin baskısını daha fazla hissederek duygusal olarak daha çok tükendiklerini hissetmektedirler. Benzer biçimde, bu kişiler hizmet verdikleri kişilere karşı daha fazla duyarsızlaşma yaşamaktadırlar. Mesleğini sevdiği için sürdürme ile tükenmişlik puanları karşılaştırıldığında; mesleklerini sadece maddi amaçla sürdürenlerde, duygusal tükenme puanları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kırılmaz, Çelen ve Sarp'ın²⁴ çalışmalarında, öğretmenlik mesleğini yapma nedeni ile duyarsızlaşma ve duygusal tükenme düzeylerinde tükenmişlik düzeyini etkileyen bir değişkendir. Dolunay'ın²⁵ çalışmasında, üç alt boyutta da anlamlı farklar bulunmuştur. Cemaloğlu ve Şahin'in²⁶ yaptığı çalışmada ise, mesleğini isteyerek yapanların tüm tükenmişlik puanları, istemeden yapanlardan anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır. Girgin Yıldırım'ın²⁷ çalışmasında da mesleğini sevmeyenlerde duygusal tükenmenin diğerlerinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Tüm bu çalışmalar, araştırmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Maddi sorun yaşadıklarını belirten sağlık çalışanlarının, ikincil travmatik stres ölçeğinin alt ölçümlerinden duygusal ihlal ve kaçınma boyutlarında daha yüksek puanlar aldıkları, yani daha çok bu sorunları yaşadıkları görülmüştür. Zorlu bir mesleği yürüten sağlık çalışanları, bunun yanında maddi sorunlar da yaşıyorsa, ikincil travmatik stresten daha fazla etkilenmektedirler. Yaptığı işin gelirinden memnun olan, ruh sağlığı alanında çalışanlarında daha az ikincil travma sendromu belirtilerine rastlandığı bilinmektedir.²⁸ Benzer biçimde maddi sorun yaşama ile bilişsel ve duyuşsal sinizm yaşama arasında etkileşimler belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda, sinizmi önlemek için maddi kaygıların önlenmesi gerektiği bilinmektedir.²⁹

Çalışmanın tüm sonuçları değerlendirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1. Kadın sağlık çalışanları, ikincil travmatik stres sendromunu erkek çalışanlardan daha fazla yaşamaktadırlar. Kadınların bilişsel sinizmi, erkek çalışanlardan daha çok çıkmıştır. Benzer biçimde, travma yaşayanlara hizmet veren kadın çalışanlarda, tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenmişlik daha çok görülmektedir.

2. Mesleğini sevmeyen sağlık çalışanlarında, mesleğini sevenlerden daha çok ikincil travmatik stres sendromu görülmüştür. Mesleğini sevmeyenler, örgütsel sinizmi sevenlerden daha fazla yaşamaktadırlar. Tükenmişlik sendromunun, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında da mesleğini sevmeyenler daha şanssızdır.

Maddi sorun yaşadığını belirten sağlık çalışanları, ikincil travmatik stresin duygusal ihlal ve kaçınma boyutlarından daha fazla etkilenmektedirler. Sinizm açısından da maddi sorun yaşayanlar, bilişsel ve duyuşsal sinizmi, maddi sorun yaşamayanlardan daha çok hissetmektedirler.

KAYNAKLAR

- Hesse A.R. Secondary trauma: how working with trauma survivors affects therapists. *Clinical Social Work Journal*, 2002; 30: 293-309.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, Dördüncü Baskı (DSM-IV) Çev. Ed. E Köroğlu, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, 1994, p. 93-94.
- Chamberlain, J. ve Miller M. K. Evidence of secondary traumatic stress, safety concerns, and burnout among a homogeneous group of judges in a single jurisdiction. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 2009; 37: 214-224.
- Bride BE, Robinson MM, Yegidis B ve ark. Development and validation of the secondary traumatic stress scale. *Research on Social Work Practice*, 2004; 14 (1): 27-35.
- Figley C.R. Compassion fatigue as secondary traumatic stress disorder: an overview. in C. R. Figley (Eds.), *Compassion fatigue: Coping with secondary traumatic stress disorder in those who treat the traumatized*, New York: Brunner-Routledge, 1995.p.1-20.
- Baird, K ve Kracen, A.C. Vicarious traumatization and secondary traumatic stress: A research synthesis. *Counselling Psychology Quarterly*, 2006; 19 (2): 181- 188.
- Collins S ve Long A, Too tired to care? the psychological effects of working with trauma. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 2003; 10: 17-2.
- Brandes P.M. Organizational Cynicism: Its nature, Antecedents, and Consequences”. (Doktora Tezi). Cincinnati University, 1997. p.38-46.
- Bedian, A (2007). Even if the tower is ‘ivory’, it isn’t white: understanding the consequences of faculty cynicism. *Academy of Management Learning & Education*, 2007; 6(1): 9-32. doi:10.5465/AMLE.2007.24401700.
- Freudenberger, H.J. Staff burn-out. *Journal of Social Issues*, 1974; 30(1): 159-165.
- Maslach C ve Jackson S.E. The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behaviour*, 1981; 2: 99-113.
- Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara, Nobel yayın Dağıtım, 2006. p.183.
- Bride, BE (2007) Prevalence of secondary traumatic stress among social workers. *Social Work*, 2007; 52 (1): 63-70.
- Yıldırım, Kıdak ve Yurdabakan İkincil Travmatik Stres Ölçeği Uyarlama çalışması, *Anadolu Psikiyatri Derg.* 2018; 19(1): 45-51.
- Dean J.W. Brandes P. Dharwadkar R. Organizational cynicism. *Academy of Management Review*, 1988; 23(2): 341-52.
- Karacaoğlu K ve İnce F. Brandes, Dharwadkar ve Dean’in (1999) Örgütsel Sinizm Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması: Kayseri Organize Sanayi Bölgesi Örneği. *Business and Economics Research Journal*, 2012; 3(3): 77 – 92.
- Girgin Yıldırım, G. İlkokul Öğretmenlerinde Meslekten Tükenmişliğin Gelişimini Etkileyen Değişkenlerin Analizi ve Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995. p. 57-58.
- Baum, N. Secondary traumatization in mental health professionals: a systematic review of gender findings. *Trauma Violence Abuse*, 2016; 17(2): 221-35. doi: 10.1177/1524838015584357
- Haksal P. Acil servis personelinde görülen ikincil travmatik stres düzeyinin disosiyasyon düzeyi, sosyal destek algısı ve başa çıkma stratejileri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, 2007. p.67.
- Yeşil A. 112 Acil sağlık hizmetlerinde çalışan sağlık çalışanlarında ruhsal travma ve ilişkili sorunların yaygınlığı. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli, 2010. p.44.
- Görmen M. Örgüt kültürünün örgütsel sinizm tutumları üzerine etkisi ve bir uygulama. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012. p.103-105.
- Budak G ve Süregevil O. Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 2005; 20(2): 95-108.
- Ergin C. Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uyarlanması, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, 22-25 Eylül 1992, Hacettepe Üniversitesi, VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk

- Psikologlar Derneği Yayını, Ankara. p. 143-154.
24. Kırılmaz A.Y, Çelen Ü, Sarp N. İlköğretimde çalışan bir öğretmen grubunda tükenmişlik durumu araştırması. İlköğretim Dergisi, 2003; 2(1): 2-9.
  25. Dolunay, A.B., Keçiören ilçesi “Genel liseler ve Teknik Ticaret ve Meslek liselerinde görevli öğretmenlerde tükenmişlik durumu” araştırması. Ankara Üniversitesi Tıp-Fak Mecmuası2002; 55(1), p. 51-62.
  26. Cemaloğlu N. ve Şahin D. Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 2007; 15(2): 465-484.
  27. Girgin Yıldırım G. Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörlerin araştırılması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,2010; 9: 32-48.
  28. Rajeswari.H, Sreelekha, B. Secondary Traumatic Stress Among Nurses In A Tertiary Care Hospital, Indiana Journal of Applied Research, 2017; 7(4): 59-60.
  29. Andersson, L.M, Bateman, T.S. Cynicism in the Workplace: Some Causes and Effects, Journal of Organizational Behavior,1997; 18: 449 - 469.